

Η κατάρρευση του μετώπου της Σερβίας στον Α' Παγκόσμιο πόλεμο (1915), ανάγκασε τη σερβική κυβέρνηση και τον στρατό να καταφύγουν στην Κέρκυρα. Ο συμπολεμιστής τους, βασιλιάς Νικόλαος Α' ή Νικήτας του Μαυροβούνιου, κατέφυγε στο Παρίσι. Στα 1916, οι 350.000 Σέρβοι στρατιώτες μεταφέρθηκαν στη Θεσσαλονίκη και ενίσχυσαν τον εκεί συμμαχικό στρατό. Η κυβέρνηση Πάσιτς παρέμεινε στην Κέρκυρα και εργαζόταν για τη μεταπολεμική Μεγάλη Σερβία. Στις 27 Ιουλίου του 1917, ο εξόριστος πρωθυπουργός Πάσιτς και ο πρόεδρος του Νοτιοσλαβικού κομιτάτου, Τρούμπιτς, υπέγραψαν κοινή δήλωση, που υπογράμμιζε τη θέληση των Νοτιοσλάβων να ενωθούν σε ένα κράτος.

Η αντιστροφή των πραγμάτων στα μέτωπα του πολέμου (1918) έφερε τα ποθητά αποτελέσματα. Μια συνέλευση του λαού των Μαυροβούνιων κατάληξε στο συμπέρασμα ότι είναι Σέρβοι, κήρυξε τον γέρο Νικόλαο έκπτωτο κι ένωσε το κράτος με τη Σερβία, που επιτέλους αποκτούσε διέξοδο στην Αδριατική. Στο Ζάγκρεμπ, συγκροτήθηκε εθνικό συμβούλιο όλων των νοτιοσλαβικών εθνικοτήτων. Στις 6 Οκτωβρίου του 1918, μια διακήρυξη ζητούσε την ένωση Σέρβων (μέσα στους οποίους λογίζονταν και οι Μαυροβούνιοι, Βόσνιοι και Ερζεγοβίνιοι), Κροατών και Σλοβένων σε ένα κράτος. Οι τελευταίοι προέκυψαν, καθώς η Αυστροουγγαρία κατέρρεε και η Ιταλία έδειχνε κιόλας την ασίγαστη τάση της να τους καταπιεί.

Ο Αλέξανδρος Α' Καραγεόργεβιτς (1888 - 1934) ήταν δευτερότοκος γιος του βασιλιά Πέτρου Καραγεόργεβιτς, σπούδασε στη Ρωσία (1899 - 1909), αναγορεύτηκε διάδοχος μετά την παραίτηση του αδερφού του, Γεώργιου, και χρίστηκε αντιβασιλιάς (1914). Την 1^η Δεκεμβρίου του 1918, δέχτηκε τους αντιπροσώπους του εθνικού συμβουλίου και τους έκανε το χατίρι να γίνει αντιβασιλιάς του «Ενωμένου Βασιλείου των Σέρβων, Κροατών και Σλοβένων». Μια κυβέρνηση που σχηματίστηκε με πρωθυπουργό τον Στόγιαν Πρότιτς γνωστοποίησε στους συμμάχους της Αντάντ την ένωση. Την αποδέχτηκαν όλοι αλλά οι Ιταλοί είχαν τεράστιες αντιρρήσεις ως προς τη χάραξη των συνόρων. Αρχισαν μακροχρόνιες διαπραγματεύσεις που καταλήξανε στη συνθήκη του Ραπάλο (12 Νοεμβρίου του 1920) με την Ιταλία να παίρνει αυτά που ήθελε, στερώντας τα ουσιαστικά από τους Κροάτες που ήδη είχαν μετανιώσει για την ένωσή τους με τους Σέρβους: Στην πράξη, είχε δημιουργηθεί η Μεγάλη Σερβία με άλλο όνομα.

Το νέο βασίλειο είχε υπέρμετρα απλωθεί, επωφελούμενο από τον διαμελισμό της Αυστροουγγαρίας: Ενώθηκαν σ' αυτό, μαζί με την πρώην Σερβία και το Μαυροβούνιο, η Δυτική Στυρία, η Κράινα, η Δαλματία, η Σλοβενία, η Κροατία, η Βοσνία, η Ερζεγοβίνη και κομμάτι της Νότιας Ουγγαρίας. Τα αρχικά λιγότερο από 55 χιλιάδες τετρ. χλμ. της Σερβίας είχαν σχεδόν πενταπλασιαστεί και είχαν γίνει 249.000 τετρ. χλμ. του νέου βασιλείου με 12.000.000 κατοίκους (από τους οποίους 6 εκατ. Σέρβοι, 3 εκατ. Κροάτες και 1 εκατ.

Σλοβένοι) με αντιθέσεις και διαφορές στη θρησκεία, στο αλφάβητο και στην κουλτούρα, που προβλήθηκαν ευθύς εξαρχής:

Οι Σέρβοι αναζήτησαν την προνομιακή τους θέση μέσα από τα αδιαμφισβήτητα επιχειρήματα του αχνιστού ακόμα αίματός τους που είχε χυθεί στα πεδία των μαχών. Ενώ οι Κροάτες και Σλοβένοι στον δυτικό τους πολιτισμό που σε τίποτα δεν είχε να κάνει με τους «κατσιαπλάδες» του Νότου.

Το Βασίλειο Σέρβων, Κροατών και Σλοβένων ήταν αυτό ακριβώς που όριζε ο τίτλος του αλλά κι αυτό που αποσιωπούσε: Μια τεχνητή ένωση τριών εθνών που ανταγωνίζονταν μεταξύ τους, με τους Σέρβους να προσπαθούν να χωρέσουν κάτω από τη σκέπη της ονομασίας τους και τους ως πριν από λίγο «αδερφούς Μαυροβούνιους, Βόσνιους και Ερζεγοβίνιους» που πια είχαν μεταλλαχτεί σε καθαρόαιμους Σέρβους ως προς την ταυτότητα και σε υποτελείς των Σέρβων ως προς την ουσία. Το νέο κράτος γεννιόταν μέσα στις ωδίνες των αντιθέσεων. Με κυρίαρχη την αντιπαράθεση των Σέρβων με τους Κροάτες.

Τυπικά, οι Σέρβοι αγωνίζονταν να επιβάλουν την ηγεμονία τους. Και οι Κροάτες μάχονταν με σύνθημα την αυτονομία και την ισοπολιτεία. Γλώσσα, θρησκεία, κουλτούρα και νοοτροπία τους χώριζαν. Ο ένας πόλος συνασπιζόταν γύρω από τον αρχηγό του Ριζοσπαστικού κόμματος, Πάσιτς, και τους στρατοκράτες της οργάνωσης «Άσπρο Χέρι» και ο άλλος γύρω από το Αγροτικό κόμμα των Κροατών εθνικιστών. Δυο χρόνια από τη μέρα που ο Αλέξανδρος αποδέχτηκε το στέμμα για λογαριασμό του πατέρα του κι ένα μήνα μετά τη συνθήκη του Ραπάλο, ο Πάσιτς ήρθε στα πράγματα επικεφαλής κυβέρνησης συνασπισμού (Δεκέμβριος 1920), ενώ συγκροτήθηκε μια συντακτική εθνοσυνέλευση (13 του μήνα).

Το νέο σύνταγμα ψηφίστηκε στις 28 Ιουνίου του 1921 με τους Κροάτες και τους Σλοβένους να το καταγγέλλουν και να απέχουν. Στις 29, ο Αλέξανδρος ορκίστηκε σ' αυτό και για λογαριασμό του ετοιμοθάνατου πατέρα του. Αποχωρώντας μετά την τελετή, έγινε στόχος δολοφονικής απόπειρας. Ο αποδιοπομπαίος τράγος εντοπίστηκε στο κομμουνιστικό κόμμα, τρεις βουλευτές του οποίου συνελήφθησαν. Ακολούθησε η δολοφονία του δημοκρατικού υπουργού Εσωτερικών, Δράσκοβιτς, που αποδόθηκε σε κομμουνιστικό δάχτυλο. Την 1^η Αυγούστου, το ΚΚ διαλύθηκε, ενώ σε όλη τη χώρα εξαπολύθηκε άγρια τρομοκρατία. Στις 16, ο βασιλιάς Πέτρος πέθανε επιτέλους κι ο Αλέξανδρος τον διαδέχτηκε μόνος στον θρόνο.

Με την τρομοκρατία να απογειώνεται, τα γεγονότα εξελίχθηκαν σχεδόν αναπόφευκτα:

Πρώτα το Κροατικό κόμμα του Στέφανου Ράντιτς αποχώρησε από τη Βουλή. Έπειτα, ξέσπασε στη Βοσνία αυτονομιστικό κίνημα των μουσουλμάνων (Μάρτιος του 1922) κι ακολούθησε των Μαυροβούνιων (Ιούλιος του 1922). Τέλος, οι δημοκρατικοί αποχώρησαν από τον κυβερνητικό συνασπισμό κι ο Πάσιτς αναγκάστηκε να προσφύγει σε εκλογές. Δεν τις πήρε.

Οι διαπραγματεύσεις Πάσιτς - Ράντιτς οδηγήθηκαν σε αδιέξοδο, καθώς ταυτόχρονα οργανωνόταν παραπομπή του Κροάτη σε δίκη για την αρθρογραφία του. Ο Ράντιτς το έσκασε στο εξωτερικό (Αύγουστος του 1922), όπου προπαγάνδιζε για τα «δίκαια των Κροατών», κι ο Πάσιτς σχημάτισε ξανά κυβέρνηση. Ανατράπηκε δυο χρόνια αργότερα.

Όταν ο Δαβίδοβιτς της Δημοκρατικής Ένωσης έγινε πρωθυπουργός (27 Ιουλίου του 1924), κάλεσε τον Ράντιτς να επιστρέψει. Εκείνος έβαλε όρο να περιοριστούν οι εξοπλισμοί και ο «εν ενεργεία» στρατός. Ο πρωθυπουργός δεν είχε αντίρρηση. Είχαν όμως οι παρακρατικοί του «Άσπρου Χεριού». Ο Δαβίδοβιτς καταργήθηκε (5 Νοεμβρίου του 1924) κι ο Πάσιτς ξαναγύρισε νικητής και τροπαιούχος. Πρώτο μέτρο, η ψήφιση της «οβσάνα», ενός εξοντωτικού νόμου για τη δημόσια ασφάλεια που έστειλε στη φυλακή τον Ράντιτς και τους άλλους Κροάτες ηγέτες, ενώ το κόμμα τους διαλύθηκε ως αντεθνικό.

Μια εξέγερση των χωρικών κι οι συγκρούσεις που απλώθηκαν σε πόλεις και χωριά οδήγησαν στον παροπλισμό μερικών από τα μέτρα και στην αναβολή της δίκης του Ράντιτς, που παρέμενε φυλακισμένος. Οι εκλογές (5 Φεβρουαρίου του 1925) έδωσαν στον Πάσιτς μικρή πλειοψηφία μόλις έξι εδρών. Ακύρωσε τις ψήφους 58 από τους 61 Κροάτες βουλευτές και την έκανε μεγαλύτερη, προαναγγέλλοντας νέα αντιτρομοκρατικά νομοσχέδια. Για να του αφαιρέσουν τα προσχήματα, οι Κροάτες, τέσσερα χρόνια μετά την ψήφιση του συντάγματος, αναγνώρισαν το καθεστώς και τη δυναστεία (17 Ιουλίου του 1925). Ο Ράντιτς βγήκε από τη φυλακή και μπήκε στον κυβερνητικό συνασπισμό. Εννέα μήνες αργότερα (Απρίλιος του 1926), απέσυρε την εμπιστοσύνη του, ενώ ήδη την είχαν αποσύρει και οι παρακρατικοί του «Άσπρου Χεριού». Άρρωστος ο Πάσιτς αποτραβήχτηκε από την πολιτική. Πέθανε (Δεκέμβριος του 1926) έχοντας γράψει τη δική του σελίδα στην ιστορία της Σερβίας. Θα περνούσαν μερικά ακόμα χρόνια, ώσπου, η ονομασία «Βασίλειο Σέρβων, Κροατών και Σλοβένων» καταργήθηκε. Στα 1929, η χώρα ονομάστηκε Γιουγκοσλαβία, όπως άλλωστε την αποκαλούσαν για συντομία όλοι οι ξένοι. Τα προβλήματα όμως δεν επρόκειτο να λυθούν με μόνες τις αλλαγές ονομάτων.

(τελευταία επεξεργασία, 29.4.2009)